

Press Release

ગુજરાત રાજ્યમાં 'ગીધ' પક્ષીની સેટેલાઈટ ટેલિમેટ્રી

હાલમાં જ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ગીધ પક્ષીના સંરક્ષણ માટેનો વર્ષ ૨૦૨૦ થી ૨૦૨૫ સુધીનો એક્શન પ્લાન ભારતના મહાન પક્ષીવિદ પદ્મ વિભૂષણ ડો સાલીમ અલીની યાદમાં તેમની ૧૨૪ મી જન્મજયંતી ૧૨ નવેમ્બર ૨૦૨૦ ના બહાર પાડવામાં આવ્યો. ગુજરાત વન વિભાગ દ્વારા પણ આ બાબતે એક અનન્ય વૈજ્ઞાનિક પગલું લેવામાં આવ્યું છે, જે અન્વયે કુલ ૬ ગીધ પક્ષીઓને સૌરઊર્જા સંચાલિત ટેગ લગાવવામાં આવ્યા છે. આ કાર્યમાં હાલમાં બે સફેદ પીઠ ગીધ, ત્રણ ગીરનારી ગીધ અને એક રાજગીધને ટેગ કરવામાં આવ્યા છે.

ભારત દેશમાં કુલ ૯ (નવ) પ્રકારના ગીધ પક્ષીઓ જોવા મળે છે, જે પૈકી ગુજરાત રાજ્યમાં આઠ પ્રજાતિઓ નોંધાયેલી છે, જેમાં ચાર સ્થાનિક છે જ્યારે ચાર યાયાવર છે. વર્ષ ૧૯૯૨ થી ૨૦૦૭ દરમિયાન થયેલા અભ્યાસ અનુસાર, ભારતમાં સફેદ પીઠ ગીધની વસ્તીમાં ૯૯.૯% અને અન્ય 'જીપ્સ' પ્રજાતિના ગીધની વસ્તીમાં સરેરાશ ૯૫% નો તીવ્ર ઘટાડો નોંધાયો હતો. ગીધની આ નાજુક પરિસ્થિતિને ધ્યાન પર લેતા, આઈયુસીએન (IUCN) દ્વારા ગીધની પ્રજાતિઓને 'વિલુપ્તિને આરે આવેલી' પ્રજાતિ કે 'ભયગ્રસ્ત' પ્રજાતિની યાદીમાં મૂકવામાં આવ્યા છે.

વર્ષ ૨૦૧૯માં પ્રસિદ્ધ થયેલા અહેવાલ મુજબ હાલ રાજ્યમાં કુલ ૩૫૨ જેટલા 'સફેદ પીઠ ગીધ' અને ૨૮૫ જેટલા 'ગીરનારી ગીધ' હોવાનો અંદાજ છે. રાજ્યમાં 'સફેદ પીઠ ગીધ'ની લગભગ ૪૫% જેટલી વસ્તી હાલમાં સૌરાષ્ટ્રમાં વસી રહી છે, જે પૈકી ભાવનગર જિલ્લાની ખાસ કરીને મહુવા વિસ્તારની ગીધની વસ્તી વર્ષ ૨૦૧૨થી સ્થિર હોવાનું મનાય છે. આજ પ્રમાણે 'ગીરનારી ગીધ'ની લગભગ ૫૨% જેટલી વસ્તી પણ સૌરાષ્ટ્ર વિસ્તારમાં અને તેમાં પણ ખાસ કરીને જુનાગઢ જિલ્લામાં વધુ મળતી હોવાનું નોંધાયું છે.

ગીધની વસ્તીમાં થઈ રહેલા તીવ્ર ઘટાડાને અને ભવિષ્યની તેના સંરક્ષણની બાબતને ધ્યાનમાં રાખતા; તેના ખોરાકના સ્થળો, પ્રવાસ ના માર્ગો અને તેની ચોક્કસ ઊંચાઈઓ, રાતવાસાના અને પ્રજનનના સ્થળો તેમજ તેના વ્યાપ વિસ્તાર અંગેની ઊંડાણ પૂર્વકની અને વૈજ્ઞાનિક માહિતી હોવી અત્યંત અનિવાર્ય છે. આથી, વન્યપ્રાણી વિભાગ, સાસણ-ગીર, વન વિભાગ ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા ગીધ પક્ષી પર સેટેલાઈટ ટેગ લગાડવા બાબતનો એક પ્રોજેક્ટ કેન્દ્ર સરકારની મંજૂરી સાથે શરૂ કરવામાં આવ્યો. આ પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત, ગીધ પક્ષીઓના આંતરરાષ્ટ્રીય વિશેષજ્ઞો સાથે આ બાબતની ઊંડાણપૂર્વક ચર્ચાઓ કરવામાં આવી તેમજ તેમનું માર્ગદર્શન મેળવી ગીધ માટે સુયોગ્ય હોય તેવા સૂર્યશક્તિ થી ચાલતા ટેગ કૂલ છ ગીધ પર લગાવવામાં આવ્યા.

ગીધને ટેગ કરવાનું કાર્ય ૧૨ ઓક્ટોબર થી ૧૨ નવેમ્બર ૨૦૨૦ દરમિયાન સાસણ અને મહુવા ખાતે કરવામાં આવ્યું. જે દરમિયાન તજજ્ઞો સાથે પ્રથમ ચોક્કસાઈ અને ઊંડાણપૂર્વકનો સર્વે કરવામાં આવ્યો, અને ત્યારબાદ ગીધ પક્ષીઓને અનુભવી અને કુશળ ટ્રેપરની મદદ વડે પકડીને, સુરક્ષા તેમજ યોગ્ય પદ્ધતિનું પાલન કરી, નિયમો અનુસાર ટેગ લગાડવામાં આવ્યા. આ કાર્યથી ગીધ પક્ષીની વર્તાણુક બાબતની અનેક વૈજ્ઞાનિક માહિતી પ્રાપ્ત થશે કે જેની મહત્વતા અને જરૂરીયાત અંગે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા એક્શન પ્લાનમાં પણ ઉલ્લેખ છે. આ ટેગિંગ ની મદદથી ગીધના સ્થળાંતર, વસવાટ સ્થાનની પસંદગી, વ્યાપ વિસ્તાર વગેરે બાબતોની માહિતી મળી શકશે. આ તમામ માહિતી ગીધના સંરક્ષણના આયોજનમાં અત્યંત મહત્વની સાબિત થઈ શકે છે.

ઉપરોક્ત તમામ કાર્ય શ્રી શ્યામલ ટીકાદર, અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક (વન્યજીવ) અને ચીફ વાઈલ્ડ લાઈફ વોર્ડન ગુજરાત રાજ્ય; શ્રી ડી. ટી. વસાવડા, મુખ્ય વન સંરક્ષક, જુનાગઢ વન્યજીવ વર્તુળ અને ડો. મોહન રામ, નાયબ વન સંરક્ષક, વન્યજીવ વિભાગ સાસણ-ગીરના માર્ગદર્શન હેઠળ કરવામાં આવ્યું. પક્ષીના વિશેષજ્ઞ અને અગાઉ ટેગિંગ બાબતે અનુભવ ધરાવતા ધ કોર્બેટ ફાઉન્ડેશનના શ્રી દેવેશ ગઢવીની તજજ્ઞ તરીકે મદદ લેવાઈ હતી. ભાવનગર ખાતે સ્થાનિક તજજ્ઞ તરીકે માનદ વન્યજીવ સંરક્ષક ડો ઈન્દ્ર ગઢવી અને મહુવા ખાતે અગાઉ ગીધ પર કાર્ય કરી ચૂકેલા ડો પી. પી. ડોડીયા પણ સહાયરૂપ થયા હતા. તમામ કાર્યમાં સવલન પરિક્ષેત્ર વનઅધિકારી, વનવિભાગના અનુભવી વન્યજીવ પશુચિકિત્સક અને સ્થાનિક સ્ટાફ સહયોગ કરેલ. સમગ્ર કાર્ય દરમિયાન વૈજ્ઞાનિક માહિતીના એકત્રીકરણ અને અન્ય જરૂરી બાબતો અંગેની કામગીરી સાસણ વન્યજીવ વિભાગના સંશોધન કાર્ય સાથે જોડાયેલા ડો ધવલ મહેતા અને શ્રી કરશન વાળા દ્વારા કરવામાં આવેલ.

ડો. મોહન રામ (ભાવજ્ઞ)
નાયબ વન સંરક્ષક
વન્યપ્રાણી વિભાગ, સાસણ - ગીર
જુનાગઢ, ગુજરાત (ભારત)

Press Release

ટેંગ લગાડ્યા બાદ ગીધને છોડતા સમયની તસવીરો

Press Release

ટેર્ગિંગ કાર્યની તસવીરો
